

Kent Merkezlerindeki Ekolojik Temelli Oyun Alanlarının Mekansal Açından İncelenmesi: Ankara-Antalya Örneği[†]

Taşkın Taştepe^{1,*}

A. Merve Başbay²

Zeliha Yazıcı³

¹Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, Türkiye

²Bilkent Üniversitesi, Bilkent Laboratory & International School, Ankara, Türkiye

³Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye

*Sorumlu yazar: E-mail: taskintastepe@gmail.com

Geliş Tarihi (Received): 24.10.2015

Kabul Tarihi (Accepted): 24.12.2015

Bu araştırma, Türkiye’de kentleşme yapısında çocuklar için tasarlanan alanlarda bulunan ekolojik temelli oyun alanlarının özelliklerini incelemek ve bu alanlarda doğa öğelerinin ne boyutta yansıtıldığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Nitel araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilen araştırmanın amacı doğrultusunda, ekolojik temelli oyun alanları; çevre öğeleri, oyun araçları ve fiziksel özellikler başlıkları altında değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmada, sadece sağlıklı gelişim gösteren çocuklar değil özel gereksinimi olan çocuklar için de gelişimi destekleyici ekolojik temelli oyun alanlarının olmadığı dikkati çekmektedir.

Anahtar sözcükler: Doğal alan, ekolojik temelli oyun alanı, çocuk ve oyun, çocuk gelişimi

[†]Bu çalışma, 20-23 Mayıs 2014 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenen “19th IPA World Conference”de sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Spatial Analysis of Urban Ecological-Based Playgrounds in the Cities of Ankara & Antalya Case Study

This study was conducted to analyze the properties of ecological-based playgrounds in the areas designed for children in the city structure of Turkey. The aim of the study is determine to what extent is reflected of natural elements in these areas. The study is a qualitative research design, ecological-based playgrounds have been analyzed under the titles of environmental features, play equipments and physical characteristics. It was remarked that there were no ecological-based playgrounds supporting child development not only for healthy developing children but also for the children with special needs.

Keywords: Natural place, ecological-based playgrounds, child and play, child development

Giriş

21. yüzyılın en popüler bilim dallarından birisi olan ekoloji; canlıların birbiriyle, çevreleriyle olan olumlu-olumsuz, kısa-uzun süreli, dolaylı-direkt bütün etkileşimlerini incelemektedir. Ekoloji biliminin karşılıklı ilişkiler üzerine kurulduğu düşünüldüğünde, ekoloji ile insan yaşamı ve geleceği arasında çok sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Hiç kuşkusuz dünyadaki en önemli ekolojik öğelerden birisi de insandır (Kocataş, 1997). İnsan var olduğu doğada yaşamını devam ettirebilmek ve olumsuz faktörlerin etkisinden kurtulmak için, doğadaki birçok faktörü değiştirerek yapay (insan eliyle oluşturulan) şekilde optimal yaşam alanları oluşturmuştur. Yapay şekilde oluşturulan bu alanlardan en önemlisi kentlerdir. Canlı bir

organizma olan insanın yaşadığı, etkilediği ve etkilendiği ortam olan kentler, canlı ve cansız elemanların sürekli etkileşim içerisinde olduğu bir ekosistemdir. Küresel kentleşme sonucu kent ekosisteminde meydana gelen değişimler, doğal alanların bozulmasına ve insanların her geçen gün doğal ortamlardan kopmasına neden olmaya başlamıştır. Kentsel alanlarda artarak devam eden doğal alan eksikliği, insanın çevreyle etkileşimini zayıflatmaya ve dolayısıyla da insan gelişimini düşünsel, fiziksel ve ruhsal yönden olumsuz yönde etkilemeye başladığı görülmüştür. Bunun sonucunda kentleşme uzmanları; doğanın kente getirilmesi, kent içerisinde ve kent çevresinde doğayla ilişki kurulması, kent içerisinde hareketli yaşam biçimini destekleme ve tüketim ağırlıklı yaşam alışkanlıklarını değiştirmeye yönelik çevre düzenlemesi gibi uygulamalarla insanın doğayla

etkileşimini sürdürmesine yönelik çalışmalarını artırmıştır. Bu çalışmalar kapsamında kentlerdeki yeşil alan yaratma çalışmalarından en önemlisi elbette ki parklardır. Kentlerde oluşturulan parklar; kentte yaşayan insanlara yürüyüş mesafesi yakınlığında, yoğun yapılaşma içerisinde kentlilerin nefes alabilecekleri ve boş vakitlerini değerlendirebilecekleri orman gibi yoğun olmayan yeşil bir dokuya sahip, doğal elemanlar ve kompozisyonlar içeren alanlardır. Kentteki parkların en önemli özelliklerinden birisi ise eğitim amacı gütmesidir (Kocataş, 1997; Görür, 2011; Uslu, 2011). Kent ekosistemi içerisinde doğal alan olarak kabul edilen parklar, özellikle kentlerde yaşayan çocuklar ve gençler için son derece önemli alanlardır.

Çocuk eskiden, her yaşta bireylerin bir arada bulunduğu geniş aile ortamında yaşamını devam ettirmekte ve genelde evinin bahçesinde ya da mahalle parklarında arkadaşları ile birlikte, oyun araçlarını kendi yaratarak ya da doğal öğelerden yararlanarak, çevreyi dönüştürerek gelişimini sağlayan oyunları oynamaktaydı. Kırsal yörelerde bugün hala devam etmekte olan bu olgu kentlerde hızla kaybolmaktadır (Özgen ve Aytuğ, 1992). Günümüzde özellikle büyük kentlerdeki çocuklar, doğal dünyadan uzak büyümektedir. Doğayla etkileşime girme fırsatı giderek azalan bu çocuklar, doğadan uzak ve ilgisiz bir yaşam sürdürmek durumunda kalmaktadır (Ayvaz, 1998). Kentsel alanlarda çocukların oyun etkinliklerini gerçekleştirebileceği en uygun ortam doğal alanlar olan parklardır (Gül ve Küçük, 2001).

Çocukluk döneminin yaşam evreni oyundur. Çocuk oyun aracılığıyla gelişim ve öğrenme ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Çocuk oyunlarının başlangıç noktasını oyun alanları ve bu alandaki materyaller oluşturduğu için, oyunun oynandığı alan son derece önemlidir (Senda, 1992). Çocuk için doğal oyun alanları iyi bir öğrenme alanı olduğu kadar, iyi bir pedagojik çevredir (Filer ve ark., 2002). Bu bağlamda, kentsel alanlarda oluşturulan parklar ve parklarda bulunan ağaç, çalı, çimen, çiçek, ağaç kütükleri, kaya parçaları, toprak, kum, su gibi doğal öğeler çocuğun eğlenceli ve yaratıcı oyunlar oluşturmasına olanak sunan eğitsel bir çevredir. Çocuklar bu alanlarda oyun kurgularken, doğaya ait farklı materyalleri oyun aracı olarak kullanarak doğayla özdeşleşmektedir. Ayrıca doğadaki ilişki düzeni, biyolojik çeşitlilik ve ekolojik döngüler hakkında bilgi edinmektedir. Çocuğun doğayla özdeşleşmesi, doğadaki bütünlüğü ve kendisinin bu bütün içindeki konumunu daha kolay kavrayarak

ekolojik benlik bilincini oluşturmasını sağlamaktadır. Ekolojik benlik bilincini geliştiren çocuk, kendisini doğanın parçası olarak algılayarak, doğadaki diğer varlıklara saygı duyma ve çevre etiği gibi dış kontrollü kurallara gerek kalmadan doğayı korumayla kendini korumayı özdeşleştirerek içselleştirecektir (Devall, 1994; Acar, 2003; Çukur, 2011). Kentsel alanlarda düzenlenen parklar, ekolojik yapının en önemli öğelerinden biri olan insanın doğayla etkileşimini sürdürmesine olanak sunacaktır. Bu nedenle kentsel parklarda bulunan doğa öğeleri çocukların; temel deneyimleri kazanabilmesi, yaratıcılığa ve üreticiliğe yönelebilmesi ve ruhsal sağlığının korunabilmesi açısından son derece önemlidir. Doğanın çocuğun gelişim ve öğrenmesi üzerine etkilerine bakıldığında, özellikle kentsel bölgelerde yaşamını sürdüren çocuklar açısından parkların önemi bir kat daha artmaktadır.

Çocukların ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda düzenlenen parklar, çocuklara farklı tipteki oyunları için çeşitli deneyimler sunarak (Uluğ, 2007) plansız ve sınırsız oyun oynama fırsatı yaratır. Etkileşimsel yapısından dolayı çocuklara heyecan verici, karmaşık ve alışılmadık dışında oyun oynama olanağı sunarak (Titman, 1994), onları keşfederek oyun oynamaya teşvik eder (White ve Stoecklin, 1998). Doğayla etkileşimiyle oyun oynama olanağı bulan çocuk, doğayı keşfederken yürüme, koşma, çimler üzerinde veya tümsek yollarda yuvarlanma, çalılar altında sürünme, emekleme, ağaç kütüklerini kaldırma, toprağı kazma gibi etkinlikleri gerçekleştirirken özünde büyük ve küçük kaslarını hareket ettirerek fiziksel deneyimler edinmektedir. Çocukların doğal yapı içerisinde kaba ve ince motor becerilere yönelik çeşitli materyaller ile etkileşimde bulunması (Oltman, 2002; Wolfgang, 2004), merkezi duyu-motor gelişimini destekleyerek beyinde nörolojik olgunlaşma sürecine katkı sağlamaktadır (Thelen, 1992). Çocuklara koşma, zıplama, dengeleme, kaldırma, taşıma, itme, çekme ve sallama gibi fiziksel becerileri sergileme olanağı sunan bu alanlar, onların bedensel-koordinasyon yetenekleriyle birlikte yer-yön ilişkisini keşfetme, çevresini kontrol etme gibi duyu-motor koordinasyonunu geliştirmesine de olanak sağlamaktadır (Taylor, 1999; Bukatko ve Daehler, 2004; Henniger, 2005; Parker, 2008). Ayrıca doğada edindiği bilgi ve deneyimler, çocuğun nesne odaklı kavrayış yerine bütünsel bakış açısıyla kavrama becerisini de geliştirmesine yardım etmektedir (Çukur ve Özgüner, 2008). Duyu-motor işbirlikçi sisteminin işleyişi koordine

Yapılarla oluştuğu için, çocuğun doğal yapı içerisindeki farklı yüzeyler ya da fiziksel ortamlardan elde edeceği deneyimler görsel, motor, bedensel denge becerilerinin gelişmesinde ortam sunmaktadır (Seefeldt ve Galper, 2007; Parker, 2008; Shin, 2008). Park ve bahçeler de oyun oynayan çocuk, tüm duyarlarını aktif bir şekilde kullanarak merak ve keşif yolu ile yaşadığı dünyayı anlamlandırabilmektedir (Wolfgang, 2004). Ekolojik yapının karmaşıklığı ve sağladığı olanaklar çocukların oyunlarının kalitesini artırarak (Wilkinson, 1980; Frost, 1992) oyundan doyum elde etmesini sağlamaktadır. Bu nedenle de doğada oyun oynamayı kapalı mekânlarda oyun oynamaya tercih etmektedir.

Çocukların doğadaki elementler ile kurduğu etkileşimler; doğadaki çeşitlilik ve canlı varlıklar ile ilgili gözlemlerinden elde ettiği deneyimleri, ekolojik çeşitlilik kavramının bilişsel olarak yapılandırılmasına da olanak sağladığı gibi (Seefeldt ve Galper, 2007) tüm duyarlarını kullanarak şekil, renk, boyut algısını ve nesnelere arasında ilişki kurabilme gibi bilişsel becerilerini geliştirmesine de fırsat yaratmaktadır. Ekolojik yapı içerisinde var olan; toprak, su, bulut, yağmur, filizlenen tohumlar, düşen yapraklar, kuşlar, böcekler çocukların doğal ilgi alanında olduğu için, bu olay ve olgular ile ilgili merak ve keşif dolu gözlemler sonucunda çocuklar, kendiliğinden araştırmaya yönelerek ve yeni sorular üretirek sorularının cevaplarını bulmaya çalışacaktır. Doğal süreçte gerçekleşen bu araştırmalarının sonucunda, çocuklar analizler yaparak ya da farklı alternatifler üretirek bilimsel kavramları doğal bir süreç içerisinde anlamlaştırma yoluna gidecektir (Eshach ve Fried, 2005; Seefeldt ve Galper, 2007). Doğa da gerçekleşen oyunlar belirtilen deneyimlerin yanında çocuklara canlı, cansız varlıklarla ortamda bulunan akranları, ebeveynleri ve diğer yetişkinlerle bir dizi etkileşim olanağı da elde etmektedir (Oltman, 2002; Parker, 2008; Shin, 2008). Çocuklar bu iletişimlerinde paylaşma, sırayla iş yapma, sırasını bekleme gibi yaşam becerilerine dair bazı kazanımları elde etmektedir. Bu fırsatlar çocukların özgürlük, başarı, kendine saygı, özgüven ve aidiyet gibi değerleri de edinmesine fayda sağlayacaktır (Çukur, 2011). Görüldüğü gibi kentsel ekosistemler içerisinde oluşturulan park gibi doğal alanlar çocukların ekolojik benlik bilincini geliştirmesinin yanı sıra, fiziksel becerileri, sosyal becerileri, kavramları ve yaşam koşullarına hakim olmayı öğrenmesine fırsatlar sunarak tüm gelişim alanlarındaki performansını ileri düzeylere ulaştırmasına

yardımcı olmaktadır (Morrison, 1998; Turgut ve Yılmaz, 2010).

Çocukların doğayla etkileşimini inceleyen araştırmalarda, çocukların doğada geçirdikleri deneyimlerin çevresel farkındalık ve bilgilerini artırdığı, çevresel bilgi ve algılarının şekillenmesini olumlu yönde etkilediği (Vaske ve Kobrin, 2001), doğayla yakından bağ kurmasını kolaylaştırdığı, doğal çevrelerini doğru şekilde algılamasında sınıf ortamında yürütülen öğrenme yaşantılarından daha etkili olduğu (Wilson 1996; Palmberg ve Kuru, 2000; Haluza-Delay, 2001; Phenice ve Griffiore, 2003) gibi birçok veriye rastlanmaktadır. Ayrıca çocukluk döneminden itibaren geçirilen aktif doğa deneyimlerinin çocukların doğal varlıklarla güçlü empatik ilişki kurdukları, çevre algısının şekillenmesinde ve ekolojik benliklerinin oluşmasında belirleyici etkiler oluşturduğu da çocukların ekolojik yapıyla olan etkileşimlerinin önemini ortaya koyan sonuçlardır (Cohen ve Horm-Wingerd, 1993).

Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmelere ek olarak, kentlerde ya da kent çevresindeki yerleşimlerde nitelik açısından çocukların gelişimlerini destekleyen doğal oyun alanlarının olmaması ve ebeveynlerin doğayı tanıma konusunda çocuklarına yeterince model olmaması çocukların doğadan izole yaşamalarına neden olmaktadır. "Doğa Yoksunluğu" olarak tanımlanan bu olgu (Louv, 2010), kentsel alanda büyüyen çocukların zamanlarının büyük çoğunluğunu kapalı ortamlarda geçirmelerini, doğal nesnelere ile ilişkide temelsiz korkular ve tiksinti hissi geliştirme eğiliminde olduklarını vurgulamaktadır (Bixler ve ark., 1994; Wilson, 1996). Çocuğun sağlığı ve gelişimi açısından olumlu katkılar sunan oyun alanları, doğa yoksunluğunun önüne geçilmesini ve çevreye yönelik olumlu tutumlar geliştirilmesini teşvik etmektedir (Robertson, 2008; Alat ve ark., 2012). Bu nedenle, çocukların erken yaşlardan itibaren doğaya yönelik olumlu tutum ve davranışlar sergileyebilecekleri doğa öğelerini içerisinde barındıran oyun alanlarının oluşturulması gerekmektedir (Aksoy, 2011; Başbay, 2012).

Tüm bu bilgiler, çocuğun yaşamında doğa öğelerini içeren oyun alanlarının ne derece önemli olduğunu göstermektedir. Bu veriler ışığında, oyun alanlarının "ekolojik temelli oyun alanları" olarak ifade edilmesi, kent içerisinde ve kent çevresinde çevre düzenlemesi yapan uzmanların çalışmalarında çocukları dikkate almasına ve çocuklara uygun ekolojik özellikleri ön plana

çıkaran tasarımlar yapmalarına ışık tutabilir. Bu nedenle bu araştırmada, kentlerdeki parklarda çocuklar için tasarlanan doğal alanlar, “ekolojik temelli oyun alanları” olarak ifade edilmiştir. Bu araştırma, Türkiye’de kentleşme yapısında çocuklar için tasarlanan alanlarda bulunan ekolojik temelli oyun alanlarının özelliklerini incelemek ve bu alanlarda doğa öğelerinin ne boyutta yansıtıldığını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Nitel araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilen bu araştırmada, irdelenecek olan oyun alanlarının seçiminde, alanların doğal alanlar olması temel ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu temel ölçüt doğrultusunda araştırma alanları, Ankara ve Antalya kenti belediye sınırları içinde yer alan ekolojik özelliğe sahip alanlardır. Kent merkezinde bulunan ve tesadüfi yöntemle seçilen; Ankara’dan Altınpark, Botanik Park, Seğmenler Parkı ile Antalya’dan Karaalioğlu Parkı, Atatürk Kültür Parkı ve Kepez Kent Ormanı’nda yer alan altı oyun alanı çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Seçilen ekolojik temelli oyun alanlarının değerlendirilmesinde ilgili literatür incelenmiş, Ankara ve Antalya Büyükşehir Belediyeleri’ne bağlı Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı’ndaki uzmanlar ile görüşülmüştür. Elde edilen bilgiler ışığında araştırmacılar tarafından “Ekolojik Temelli Oyun Alanları Değerlendirme Formu” oluşturulmuştur. Oluşturulan değerlendirme formu; şehir bölge plancısı, peyzaj mimarı, biyolog, ziraat mühendisi ve orman mühendisi olmak üzere beş kişilik bir ekip tarafından incelenmiş ve görünüş geçerliliğine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu görüşler doğrultusunda ekolojik temelli oyun alanları; çevre öğeleri (canlı-cansız öğeler, topografik özellikler, zemin özellikleri), oyun araçları (doğal-yapay elemanlar) ve fiziksel özellikler (çevre özellikleri, rekreasyon ile ilgili elemanlar) başlıkları altında değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen altı doğal alandaki mevcut durumlar ortaya konularak, çalışma alanları arasında karşılaştırmalar yapılmış ve öneriler geliştirilmiştir.

Seçilen ekolojik temelli oyun alanları, araştırmacılar tarafından 2014 yılı şubat ve mart aylarında farklı zaman dilimlerinde yerinde gözlemlenmiş ve değerlendirilmek üzere bu alanların fotoğrafları çekilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Araştırmada incelenen altı ekolojik temelli oyun alanına ilişkin karşılaştırmalar; çevre öğeleri, oyun araçları, fiziksel özellikler bakımından çizelgeler halinde sunulmuştur.

Ankara ve Antalya kentlerinde bulunan ekolojik temelli oyun alanlarındaki çevre öğeleri; canlı öğeler, cansız öğeler, topografik özellikler ve zemin özellikleri bakımından incelenmiştir. Çizelge 1 incelendiğinde; ‘hayvan’, ‘ağaç’ ve ‘yer örtücü’ elemanlarından oluşan canlı öğelere, her iki şehirde yer alan ekolojik temelli oyun alanlarında rastlanmaktadır. Cansız öğelerden olan ‘su’, tüm ekolojik temelli oyun alanlarında bulunmaktadır. ‘Kum’ ve ‘kütük’ öğeleri incelenen hiçbir ekolojik temelli oyun alanında yer almamaktadır. Ankara’da incelenen ekolojik temelli oyun alanlarında rastlanan ‘kozalak’, Antalya’daki ekolojik temelli oyun alanlarında görülmemiştir. ‘Toprak’, ‘taş’, ‘kuru yaprak’ ve ‘kuru dal’ öğeleri Ankara ve Antalya’da incelenen altı ekolojik temelli oyun alanında da mevcuttur. Topografik özellikler incelendiğinde; ‘tepe’ ögesi yalnızca Ankara’daki Botanik ve Seğmenler Parkı’nda görülmüştür. Aynı kategoride yer alan eğimli arazi ve düz arazi yapıları incelenen tüm ekolojik temelli oyun alanlarında mevcuttur. ‘Patika’ ögesi Antalya-Atatürk Kültür Parkı hariç, diğer ekolojik temelli oyun alanlarında görülmektedir. Topografik özelliklerden ‘çukur’ ögesinin incelenen ekolojik temelli oyun alanlarının hiç birinde görülmediği tespit edilmiştir.

Ekolojik temelli oyun alanlarının zemin özellikleri incelendiğinde ise, ‘toprak’, ‘çim’ ve ‘yapay malzeme’ öğelerinin tüm alanlarda yer aldığı gözlenirken ‘ağaç kabuğu’nun yer almadığı dikkati çekmektedir. Türkan ve Önder (2011) yapmış oldukları çalışmada, zemin elemanı olarak incelenen alanların çoğunluğunda toprak veya kum bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca çalışmada, farklı oyunlara imkan tanıyan toprak, kum, çim, ağaç kabuğu gibi zemin malzemelerinin seçilmesinin ve bu alanların artırılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Bir başka çalışmada ise, oyun alanları için en güvenli zemin kaplamalarından birinin ağaç kabuğu olduğu belirtilmektedir (Mott ve ark., 1997).

Kentlerdeki ekolojik temelli oyun alanlarında çevre öğelerinden canlı öğeler, cansız öğeler, topografik özellikler ile zemin özelliklerinin yer alma durumlarına ilişkin örnekler aşağıdaki Şekil 1-6’da yer almaktadır.

Çizelge 1. Kentlerdeki ekolojik temelli oyun alanlarında çevre öğelerinin yer alma durumları

Table 1. Environmental components present in urban ecological-based playgrounds

	Kent	Ankara			Antalya		
	Ekolojik Temelli Oyun Alanı (Ecological-based Playgrounds)	1	2	3	4	5	6
Canlı Öğeler (Biotic Elements)	Hayvanlar (Animals)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Ağaçlar (Trees)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Yer örtücüleri (Ground cover)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Cansız Öğeler (Abiotic Elements)	Su (Water)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Kum (Sand)	×	×	×	×	×	×
	Toprak (Soil)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Taş (Stone)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Kütük (Log)	×	×	×	×	×	×
	Kozalak (Cone)	✓	✓	✓	×	×	×
	Kuru yaprak (Dry leaf)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Kuru dal (Dry stick)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Topografik Özellikler (Topographic Characteristics)	Tepe (Hill)	×	✓	✓	×	×	×
	Çukur (Hole)	×	×	×	×	×	×
	Eğimli arazi (Sloping land)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Düz arazi (Level ground)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Patika (Pathway)	✓	✓	✓	✓	×	✓
Zemin Özellikleri (Characteristics of Ground)	Toprak (Soil)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Çim (Grass)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Ağaç kabuğu (Bark)	×	×	×	×	×	×
	Yapay Malzeme (Artificial material)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
1	2	3	4	5	6		
Altınpark	Botanik Park	Seğmenler Parkı	Karaalioğlu Parkı	Atatürk Kültür Parkı	Kepez Kent Ormanı		

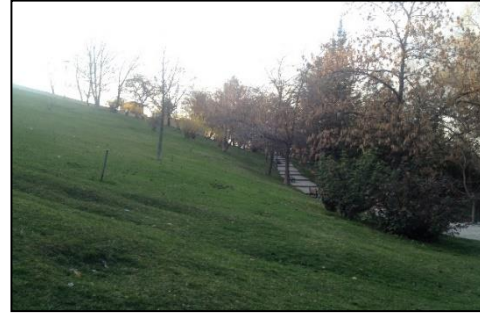
Şekil 1/Figure 1. Botanik Park

Şekil 2/Figure 2. Karaalioğlu Parkı

Şekil 3/Figure 3. Kepez Kent Ormanı

Şekil 4/Figure 4. Seğmenler Parkı

Şekil 5/Figure 5. Altınpark

Şekil 6/Figure 6. Atatürk Kültür Parkı

Çizelge 2. Kentlerdeki ekolojik temelli oyun alanlarında çeşitli oyun araçlarının yer alma durumları

Table 2. Playground equipment present in urban ecological-based playgrounds

Kent		Ankara			Antalya		
1	2	3	4	5	6		
Ekolojik Temelli Oyun Alanı (Ecological-based Playgrounds)		1	2	3	4	5	6
Doğal Elemanlar (Natural Elements)	Su (Water)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Kum (Sand)	×	×	×	×	×	×
	Toprak (Soil)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Taş (Stone)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Deniz kabuğu (Sea shell)	×	×	×	×	×	×
	Ağaç kabuğu (Bark)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Kütük (Log)	×	×	×	×	×	×
	Kozalak (Cone)	✓	✓	✓	×	×	×
	Kuru yaprak (Dry leaf)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Kuru dal (Dry stick)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Yapay Elemanlar (Artificial Elements)	Kum ve kum oyun aletleri (Sand and sand play equipments)	×	×	×	×	×	×
	Su ve su oyun aletleri (Water and water play equipments)	×	×	×	×	×	×
	Tırmanmak ve kazmak için yapay tepeler (Artificial hills for climbing and digging)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
1	2	3	4	5	6		
Altınpark	Botanik Park	Seğmenler Parkı	Karaalioğlu Parkı	Atatürk Kültür Parkı	Kepez Kent Ormanı		

Ankara ve Antalya kentlerinde bulunan ekolojik temelli oyun alanlarındaki çeşitli oyun araçlarının yer alma durumları incelendiğinde, bulunan elemanlar iki ana kategoride ele alınmıştır. Doğal elemanlar kategorisinde çocukların bu oyun alanlarında kolaylıkla erişebileceği malzemeler yer alırken, yapay elemanlarda çocukların kullanımı için ayrıca oluşturulmuş alan ve/veya materyallerden söz edilmektedir. Çizelge 2 incelendiğinde doğal elemanlardan olan 'kum', 'deniz kabuğu' ve 'kütük' incelenen parkların hiçbirinde bulunmamaktadır. Bunun tam aksine 'su', 'toprak', 'taş', 'ağaç kabuğu', 'kuru yaprak' ve 'kuru dal' tüm ekolojik temelli oyun alanlarında görülmüştür. Bu kategorideki en belirgin fark 'kozalak' ögesinin Ankara'daki tüm parklarda görülürken, Antalya'daki parklarda görülmemesidir. Bu kategorideki en belirgin fark 'kozalak' ögesinin Ankara'daki tüm parklarda görülürken, Antalya'daki parklarda görülmemesidir. Bu farklılığın sebeplerinden birisi olarak, Antalya'daki parkların ilgili belediyelerde çalışan temizlik personeli tarafından sürekli temizleniyor olmasından kaynaklanabilir.

İkinci kategori olan yapay elemanlardaki kriterler göz önüne alındığında, her iki kentte yer alan ekolojik temelli oyun alanlarının yetersizliği dikkati çekmektedir. Çocukların tırmanma-kazmasına olanak sağlayıcı tepeler her parkta farklı ölçekte gözlemlenmiştir. Araştırma kapsamında incelenen oyun alanlarının hiç birinde çocukların su ve su ile oynayacakları oyun elemanları bulunmamaktadır. Ayrıca oyun alanlarında kum ve kum oyun aletlerine de rastlanmamaktadır. Yapılan çalışmalarda da benzer sonuçların ortaya çıktığı dikkati çekmektedir (Türkan ve Önder, 2011). Mevcut ekolojik temelli oyun alanlarında bulunan 'su' ögesi incelendiğinde, çocukların su ile etkileşimde bulunabileceği alanların bulunmama nedeni olarak, incelenen ekolojik temelli oyun alanlarında suyun tehlike oluşturması ve sadece dekoratif amaçlı kullanılması düşünülebilir.

Kentlerdeki ekolojik temelli oyun alanlarında çeşitli oyun araçlarından doğal elemanlar ve yapay elemanların yer alma durumlarına ilişkin örnekler aşağıdaki Şekil 7-12'de yer almaktadır.

Şekil 7/Figure 7. Botanik Park

Şekil 8/Figure 8. Karaalioğlu Parkı

Şekil 9/Figure 9. Kepez Kent Ormanı

Şekil 10/Figure 10. Seğmenler Parkı

Şekil 11/ Figure 11. Altınpark

Şekil 12/ Figure 12. Atatürk Kültür Parkı

Çizelge 3. Kentlerdeki ekolojik temelli oyun alanlarında fiziksel özellikler

Table 3. Physical attributes of urban ecological-based playgrounds

	Kent		Ankara			Antalya		
	Ekolojik Temelli Oyun Alanı (Ecological-based Playgrounds)		1	2	3	4	5	6
Çevre Özellikleri (Environmental Characteristics)	Fiziki sınırların işlevselliğini sağlayan çit/sarmaşık/çalılık (Fence/ivy/thicket that functions as physical boundaries)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Ekim-dikim alanları (Plantation areas)		×	×	×	×	×	×
	Evcil hayvanlar ve onların bakımında kullanılacak ekipmanın bulunduğu alanlar (Areas where located the equipments to be used for pets and their care)		×	×	×	✓	✓	✓
	Oyun alanından, dinlenme alanı ile ilgili elemanlara kolay ulaşım (Easy reach from playground to the rest area)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Özel gereksinimli çocukların malzemelere ulaşılabilirliği (Accessibility to equipments for children with special needs)		×	×	×	×	×	×
	Oyun alanı ile otopark alanının, çocuklar ve aileleri için kolay ulaşılabilir ve güvenli olması (Reachable and safe playground and parking area for children and their families)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Rekreasyon ile ilgili Elemanlar (Elements of Recreation)	Dinlenme ya da gözlem için doğal/yapay gölgelik alanlar (Natural/artificial shade areas for rest or observation)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Oturma ünitesi (Sitting unit)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Tuvaletler (Toilets)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Çeşmeler (Fountains)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Çöp kutuları (Rubbish pins)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
	Çocuk parkı (Playground)		✓	✓	✓	✓	✓	✓
1	2	3	4	5	6			
Altınpark	Botanik Park	Seğmenler Parkı	Karaalioğlu Parkı	Atatürk Kültür Parkı	Kepez Kent Ormanı			

Çizelge 3'te ekolojik temelli oyun alanlarında yer alan fiziksel özellikler irdelenmiştir. Bu kapsamda, çevre özellikleri ve rekreasyon ile ilgili elemanlar ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Tüm ekolojik temelli oyun alanlarında; 'fiziki sınırların işlevselliğini sağlayan çit/sarmaşık/çalılık', 'oyun alanından, dinlenme alanı ile ilgili elemanlara kolay ulaşım' ve 'oyun alanı ile otopark alanının, çocuklar ve aileleri için kolay ulaşılabilir ve güvenli olması' öğeleri yer almaktadır. Literatürde, çocuklar için oluşturulan oyun alanlarında çocuğun olası tehlikelere maruz kalmaması için, gerekli güvenlik önlemlerine vurgu yapılmaktadır (Heck ve ark., 2001; Wellhousen ve Crowther, 2004; Decker ve Decker, 2005).

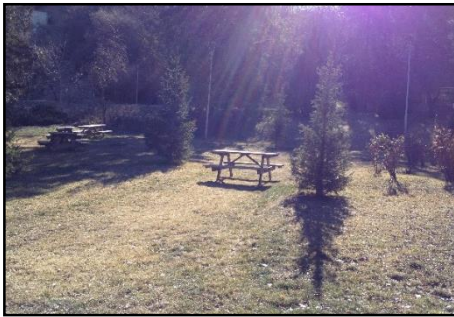
'Özel gereksinimli çocukların malzemelere ulaşılabilirliği' bakımından hiçbir parkta gerekli düzenlemelere rastlanmamıştır. Türkan ve Önder (2011) tarafından yapılan çalışmada, Balıkesir kenti oyun alanları içinde özel gereksinimli çocuklar için tasarlanmış özel oynama ve öğrenme alanlarının bulunmadığı belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada, oyun alanları içinde özel gereksinimli çocukların, sağlıklı çocuklar ile bir arada olmalarını ve oynamalarını destekleyici ortamların tasarlanması gerekliliği ifade edilmektedir.

Ekolojik temelli oyun alanlarında 'ekim-dikim alanları' hiçbir parkta yer almamaktadır. 'Evcil hayvanlar ve onların bakımında kullanılacak ekipmanların bulunduğu alanlar' yalnızca Antalya

kentindeki parklarda görülmesine karşın, bu parklarda çocukların hayvanlar ile oynama olanağı bulunmamaktadır. Doğa Derneği (2005) tarafından, 6-11 yaş çocuklara uygulanan doğa eğitim programında, "çocukların duyularını kullanarak doğayı doğada tanımaları, canlı çeşitliliğini fark etmeleri, canlıların beslenmek, barınmak ve saklanmak için bazı özel yaşam alanlarına ihtiyaç duyduğunu anlamaları, canlıların ve onların yaşam alanlarının korunmasına yardım etme ve koruma isteklerini geliştirmeleri" amaçlanmaktadır. Bu bilgiler dikkate alındığında, yapılan bu çalışmada ekolojik temelli oyun alanlarının canlıların bakımını üstlenme ve koruma açısından yetersiz olduğu söylenebilir.

Rekreasyon ile ilgili elemanlara bakıldığında, incelenen oyun alanlarındaki 'dinlenme ya da gözlem için doğal/yapay gölgelik alanlar', 'oturma ünitesi', 'tuvaletler', 'çeşmeler', 'çöp kutuları' ve 'çocuk parkları'nın varlığına bakılmıştır. Bu bölüm genel olarak, her inceleme kriterinin iki kentte de görüldüğü alandır. İncelenen parkların hepsinde, rekreasyon alanı ile ilgili elemanların varlığına rastlanmaktadır.

Kentlerdeki ekolojik temelli oyun alanlarında fiziksel özelliklerden çevre özellikleri ve rekreasyon ile ilgili elemanların yer alma durumlarına ilişkin örnekler aşağıdaki Şekil 13-18'de yer almaktadır.

Şekil 13/Figure 13. Botanik Park

Şekil 14/Figure 14. Karaalioğlu Parkı

Şekil 15/Figure 15. Kepez Kent Ormanı

Şekil 16/Figure 16. Seğmenler Parkı

Şekil 17/Figure 17. Altınpark

Şekil 18/Figure 18. Atatürk Kültür Parkı

Sonuç

Çocuğun yaşamında bu denli önem arz eden ekolojik temelli oyun alanları kentleşme arttıkça yok olmaya mahkum edilmektedir. Bu durum, gün geçtikçe ekolojik yapıdan uzaklaşan kentsel alanlarda yaşayan çocukların, kendilerini doğanın parçası olarak görmesini sağlayacak “ekolojik benlik bilinci” geliştirebileceği ekolojik temelli oyun alanlarının gerekliliği bir kat daha artırmaktadır (Fjørtoft ve Sageie, 2000; Çukur ve Özgüner, 2008; Turgut ve Yılmaz, 2010). Çocuklar dünyayı, çevrelerindeki yeni ve ilgi çekici şeyleri; dokunma, okşama, kazma, dürtme, sallama, dökme, dinleme, koklama gibi uygulamalı etkileşimler ile öğrenmektedir. Bu nedenle çocuğun sağlığı ve gelişimi dikkate alınarak tasarlanan oyun alanlarında, botanik ve yaban yaşamı yönünden çocuklar için ilgi çekici unsurlar bulundurulmalı, çocukların öğrenmelerini aktif bir şekilde yapılandırdıkları, gelişimlerini destekleyici rekreasyon alanları oluşturulmalı; öğrenmelerinin doğrudan ve somut deneyimler ile gerçekleşmesini, onların doğal ortamda çevreyi öğrenebilmeleri için canlı ve cansız varlıklar ile temas etmelerini zorunlu kılacak ekolojik temelli oyun alanları sunulmalıdır.

İlgili bilimsel çalışmalar doğanın bir parçası olan bireyin doğa ile iletişiminin sağlıklı gelişime olumlu katkısını belirtmektedir. Ayrıca oyun, çocukluk dönemi temel gereksinimlerinden biri olarak çocuğun yaşamını somutlaştırdığı eylem olduğu için tüm düzeylerdeki sağlıklı gelişim açısından hayati önemdedir. Bu nedenle, çocukların doğa ile iletişimini ve çocuğun oyun kalitesini artırmaya yönelik ekolojik temelli oyun alanlarının kentsel bölgelerde sayılarının artırılması gereklidir.

Kaynaklar

Acar, H. 2003. Çocuk oyun alanlarında kullanıcıların bitki tercihlerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma:

Trabzon kenti örneği. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 167 s.

Aksoy, Y. 2011. Çocuk oyun alanları üzerine bir araştırma: İstanbul, Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, Zonguldak ve Trabzon illeri örneği. İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 6: 82-106.

Alat, Z., Akgümüş, Ö., ve Cavalı, D. 2012. Okul öncesi eğitimde açık hava etkinliklerine yönelik öğretmen görüş ve uygulamaları. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8: 47-62.

Ayvaz, Z. 1998. Çevre eğitiminde temel kavramlar el kitabı. İzmir: Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı, Çevre Eğitim Merkezi Yayınları.

Başbay, A. M. 2012. Ankara ili sınırları içindeki özel ve resmi anasınıfı ve anaokulu bahçelerinin kullanım yönünden incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 150 s.

Bixler, R. D., Carlisle, C. L., Hammitt, W. E., and Floyd, M. F. 1994. Observed fears and discomforts among urban students on field trips to wildland areas. Journal of Environmental Education, 26: 24-33.

Bukatko, D. and Daehler, M. W. 2004. Child development: A thematic approach (Fifth edition). New York: Houghton Mifflin Company.

Cohen, S. and Horm-Wingerd, D. 1993. Children and the environment: Ecological awareness among preschool children. Environment and Behaviour, 25: 103-120.

Çukur, D. 2011. Okulöncesi çocukluk döneminde sağlıklı gelişimi destekleyici dış mekan tasarımı. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 12: 70-76.

Çukur, D. ve Özgüner, H. 2008. Kentsel alanda çocuklara doğa bilinci kazandırmada oyun mekanı tasarımının rolü. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 2: 177-187.

Decker, C. A. and Decker, J. R. 2005. Planning and administering early childhood programs (Eighth edition). New Jersey: Prentice Hall.

Devall, B. 1994. Ekolojik benliğimiz. Günseli Tamkoç (Der.), Derin ekoloji içinde. İzmir: Ege Yayınları.

Doğa Derneği. 2005. Doğa çantam 6-11 yaş çocukları için doğa eğitim programı. 01.12.2015 tarihinde <http://dogaguncem.org/wp-content/uploads/2010/11/dogacantam.pdf> adresinden alınmıştır.

- Eshach, H. and Fried, M. N. 2005. Should science be taught in early childhood?. *Journal of Science Education and Technology*, 14: 315-336.
- Filer, A., Pollard, A., and Thiessen, D. (Eds.). 2002. *Children and their curriculum: The perspectives of primary and elementary school children*. UK: Routledge.
- Fjørtoft, I. and Sageie J. 2000. The natural environment as a playground for children landscape description and analyses of a natural playscape. *Landscape and Urban Planning*, 48: 83-97.
- Frost, J. L. 1992. *Play and playscapes*. New York: Delmar Publishers Inc.
- Görür, G. 2011. Temel ekoloji kavramları. Sabri Gökmen (Ed.), *Genel ekoloji içinde* (2. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gül, A. ve Küçük, V. 2001. Kentsel açık-yeşil alanlar ve Isparta kenti örneğinde irdelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2: 27-48.
- Haluza-Delay, R. 2001. Nothing here to care about: Participant constructions of nature following a 12-day wilderness program. *The Journal of Environmental Education*, 32: 43-48.
- Heck, A., Collins, J., and Peterson, L. 2001. Decreasing children's risk taking on the playground. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 34: 349-352.
- Henniger, M. L. 2005. *Teaching young children: An introduction* (Third edition). New Jersey: Prentice Hall.
- Kocataş, A. 1997. *Ekoloji ve çevre biyolojisi* (6. Baskı). İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Louv, R. 2010. *Doğadaki son çocuk*. Ankara: TÜBİTAK.
- Morrison, G. S. 1998. *Early childhood education today* (Seventh edition). New Jersey: Prentice Hall.
- Mott, A., Rolte K., James, R., Evans, R., Kemp, A., Dunstan, F., Kemp, K., and Sibert, J. 1997. Safety of surfaces and equipment for children in playgrounds. *The Lancet*, 349: 1874-1876.
- Oltman, M. 2002. *Natural wonders: A guide to early childhood for environmental educators*. 31.01.2014 tarihinde <http://www.seek.state.mn.us/publications/naturalwonders.pdf> adresinden alınmıştır.
- Özgen, Y. ve Ayтуğ, A. 1992. Kullanıcı eğilimleri açısından çocuk oyun alanları ve araçları üzerine bir inceleme. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 42: 99-118.
- Palmberg, I. E. and Kuru, J. 2000. Outdoor activities as a basis for environmental responsibility. *Journal of Environmental Education*, 31: 32-36.
- Parker, C. 2008. The outdoor learning environment. In D. Whitebread & P. Coltman (Eds.), *Teaching and learning in the early years* (Third edition). New York: Routledge.
- Phenice, L. A. and Griffore, R. J. 2003. Young children and the natural world. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 4: 167-171.
- Robertson, J. S. 2008. *Forming preschoolers' environmental attitude lasting effects of early childhood environmental education*. Unpublished master's thesis, Royal Roads University, Canada.
- Seefeldt, C. and Galper, A. 2007. *Active experiences for active children: Science* (Second edition). New Jersey: Pearson.
- Senda, M. 1992. *Design of children's play environments*. New York: McGraw-Hill.
- Shin, K. H. 2008. *Development of environmental education in the Korean kindergarten context*. Unpublished doctoral dissertation, University of Victoria, Canada.
- Taylor, B. J. 1999. *A child goes forth: A curriculum guide for preschool children* (Ninth edition). New Jersey: Prentice Hall.
- Thelen, E. 1992. *Development as a dynamic system*. 01.05.2014 tarihinde http://www2.psychology.uiowa.edu/Faculty/Spencer/Thelen_Dev%20as%20a%20Dynamic%20System.pdf adresinden alınmıştır.
- Titman, W. 1994. *Special places; special people: The hidden curriculum of school grounds*. UK: World Wide Fund For Nature/Learning through Landscapes.
- Turgut, H. ve Yılmaz, S. 2010. Ekolojik temelli çocuk oyun alanlarının oluşturulması. III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Cilt IV. Artvin, 20-22 Mayıs 2010, s. 1618-1630.
- Türkan, E. E. ve Önder, S. 2011. Balıkesir kenti çocuk oyun alanlarının irdelenmesi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8: 69-80.
- Uluğ, H. 2007. *Kuzey Adana'daki çocuk oyun alanlarının bitki seçimi yönünden irdelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 200 s.
- Uslu, A. 2011. *Kent ekolojisi*. Sabri Gökmen (Ed.), *Genel ekoloji içinde* (2. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Vaske, J. J. and Kobrin, K. C. 2001. Place attachment and environmentally responsible behavior. *The Journal of Environmental Education*, 32: 16-21.
- Wellhousen, K. and Crowther, I. 2004. *Creating effective learning environments*. USA: Thomson Delmar Learning.
- White, R. and Stoecklin, V. 1998. *Children's outdoor play & learning environments: Returning to nature*. 01.05.2014 tarihinde <http://www.whitehutchinson.com/children/articles/outdoor.shtml> adresinden alınmıştır.
- Wilkinson, P. F. 1980. *In celebration of play*. London: Croom Helm.
- Wilson, R. A. 1996. *Starting early: Environmental education during the early childhood years*. Columbus, OH: ERIC Clearinghouse for Science, Mathematics and Environmental Education. (ERIC Document Reproduction Service No. ED402147).
- Wolfgang, C. H. 2004. *Child guidance through play: Teaching positive social behaviors* (Ages 2-7). USA: Merrill.